

Ковальчук Алла Юрївна,

завідувач кафедри цивільного, трудового та господарського права Академії праці, соціальних відносин і туризму, доктор юридичних наук, професор;

Лазарєва Віра Юрївна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ СТАНДАРТИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ В ДЕТЕКТИВІВ

На сьогоднішній день відбувається експериментальний запуск проєкту впровадження інституту детективів у систему Національної поліції України. Успішність експерименту, у перш чергу, залежить від особистості суб'єкта на якого буде покладено функції детектива. Відповідно, такі стандарти повинні бути впроваджені у систему як підготовки майбутніх детективів, так і у процес відбору претендентів на посаду детектива. Одним з визначальних принципів світогляду майбутніх детективів є правосвідомість. Сучасні кардинальні зміни соціальних та економічних умов буття людини зумовлюють зростання ваги суб'єктивного людського фактора у побудові цивілізованого суспільства. Актуалізується необхідність перегляду психологічної складової взаємодії людей, їх суспільної свідомості. Людство вперше постало перед питанням: чи достатнім є рівень свідомості громадян для їх адекватної комунікації, мінімізуючи конфліктні ситуації. Тому закономірно, що в сучасному українському суспільстві постає проблема дослідження правової свідомості громадян: її змісту, структури, рушійного потенціалу становлення, умов, за яких вона виникає й розвивається. На думку Шемшученко Ю.С. правосвідомість – це форма суспільної свідомості, яка відображає ставлення суб'єктів правовідносин до чинного права та похідних від нього правових явищ, через функції: когнітивну, правоутворюючу та правореалізуючу. Вона складається з трьох елементів: ідеологічних, психологічних і поведінкових [1, с. 49]. У Канаді, Великобританії, Франції, Іспанії, Австралії, Швеції, Новій Зеландії та Нідерландах діють чинні положення Модельного кодексу поведінки (стандартів) державних службовців (додаток до Рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи від 11 травня 2000 № R (2000)). У нормах Модельного кодексу поведінки (стандартів) державних службовців зазначені головні вимоги до кандидатів у майбутні детективи, перевірка мотивів вступу на державну службу (ст. 24), контроль за дотриманням етичних вимог (ст. 25, 28), визначення стандартів чесності та поведінки (ст. 3) [2, с. 2].

Вивчаючи досвід зарубіжних країн встановлено, що невід'ємною частиною нормативно-правових актів, які регулюють діяльність правоохоронної системи є положення про критерії доброчесності, як форми вираження високого ступеня правосвідомості. Вони визначені у:

- Конвенції ООН проти корупції (ст. 8 для досягнення цілей по боротьбі з корупцією кожна держава-учасниця повинна розробляти стандарти поведінки державних службовців для добросовісного виконання ними своїх обов'язків) [4];

- Міжнародному кодексі поведінки державних посадових осіб (Резолюція 51/59 Генеральної Асамблеї ООН від 12 грудня 1996) у якому перераховуються основні принципи поведінки (ефективність, компетентність, уважність, справедливість, неупередженість) та визначає основні правила щодо попередження конфлікту інтересів, декларування відомостей про доходи, прийняття подарунків, поводження з інформацією тощо [4].

- Принципах ОЕСР управління етикою на державній службі;

- Керівних принципах ОЕСР щодо вирішення конфліктів інтересів на державній службі.

Репрезентативним є досвід функціонування поліцейської системи в Сполучених Штатах Америки, не дивлячись на англо-американський тип правової системи для неї характерні різноманітні організаційно-правові форми, які можуть бути успішно запозичені та реалізовані в Україні. Зокрема в системі підготовки поліцейських кадрів США враховані й питання запобігання корупції та недопущення конфлікту інтересів (розроблені довідники з питань етики, принципи поведінки, стандарти етичної поведінки для службовців органів виконавчої гілки влади).

В Україні в нормативно-правових актах поняття «детектив» відсутнє, відповідно, відсутні встановлені загальні вимоги до детективів, їх мотивацію та рівень доброчесності. Проте тлумачення поняття «детектив» міститься у Великій українській юридичній енциклопедії: детектив – це службова особа відповідного органу досудового розслідування, уповноважена в межах своєї компетенції, визначеної кримінальним процесуальним законодавством, із застосуванням гласних і негласних методів здійснювати виявлення, попередження, розкриття та розслідування злочинів (проводити оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування) [3, с. 161]. З вище викладеного стає зрозумілим необхідність створення окремого нормативного документа у якому буде зазначатися поняття та стандарти особистості детективів враховуючи міжнародні стандарти що висуваються до кандидатів у детективи. Також, погоджуюсь з баченням вітчизняного науковця Скаун О.Ф., яка визначає деонтологічні вимоги до працівників правоохоронних органів, які можуть бути застосовні до стандартів детективів, це такі як: морально-

етичні (застосування принципу моралі), політичні (мати свою політичну позицію), психологічні (знання та навички в психології та вміння використовувати їх на практиці) та естетичні (мати охайний вигляд, гарну та чітку вимову) [5, с. 478–479].

Потрібно звернути увагу на те, що правосвідомість майбутніх детективів формується не тільки у процесі юридичного навчання, а ще за допомогою загальної та спеціальної правової підготовки:

- 1) здобуття фундаментальних правових знань;
- 2) навчання професії за фахом (слідча підготовка, оперативно-розшукова);
- 3) фізична (силова) підготовка;
- 4) бойова підготовка;
- 5) володіння вогнепальною (табельною) зброєю;
- 6) вміння керувати транспортними засобами, тощо.

Отже, підсумовуючи все вищесказане, перш за все треба звернути увагу на законодавче закріплення стандартів особистості майбутніх детективів в системі Національної поліції України спираючись на досвід зарубіжних країн. Ефективне функціонування правоохоронців неможливе без культури, доброчесності та високого рівня правосвідомості окремих суб'єктів діяльності. Захищаючи суспільство, їх права та свободи, показуючи на своєму прикладі високі моральні, етичні та психологічні якості детективи формують довіру до правоохоронної системи у громадян, підвищують загальний рівень культури держави.

Список використаних джерел

1. Шемшученко Ю.С. та ін. Юридична енциклопедія: в 6 т. К.: «Українська енциклопедія». 2003. С. 49.
2. Model Code of Conduct for Public Officials. DOI: <http://workspace.unpan.org/sites/internet/Documents/UNPAN038306.pdf>. pp. 2.
3. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. редкол.: Нор В. Т. (голова) та ін.; Нац. акад. правових наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право. 2020. Т. 19: Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура. 960 с.
4. International Code of Conduct for Public Officials. DOI: <http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r059.htm>.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. Х.: Консум. 2001. 656 с.
6. United Nations Convention against Corruption. DOI: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/>.